

PRIMER DOBRE PRAKSE:

NPK Tolmač za slovenski znakovni jezik

NATALIJA SPARK

Predstavitev slovenskega znakovnega jezika (SZJ)

- Naravni jezik gluhih v Sloveniji
- Ni univerzalen – vsak narod ima svoj znakovni jezik
- Ima svojo slovnico, besedni red, kulturo
- Vizualno-motorični jezik, temelji na prostoru, gibanju rok (kretnje, usmerjenost, klasifikatorji), obrazni mimiki in artikulaciji

Prelomnice v razvoju slovenskega znakovnega jezika

1. Začetki gluhe skupnosti v Sloveniji (19. stoletje)

- 1840 ustanovitev gluhonemnice v Gorici – prvi učitelj gluhih Valentin Stanič
- 1900 ustanovitev osrednjega slovenskega zavoda za gluhe otroke v Ljubljani – Kranjski ustanovni Zavod za gluhoneme otroke

2. Obdobje oralizma (1880–1980)

- 1880: Milanski kongres prepove uporabo znakovnih jezikov v izobraževanju
- V slovenskih šolah se skoraj stoletje uporablja izključno govorna metoda

3. Ponovni dvig komunikacije v znakovnem jeziku (po 1980)

- Vedno več strokovnjakov začne opozarjati na pomen znakovnega jezika

4. Uvedba tolmačenja SZJ (1990–1995)

- Oblikujejo se izobraževanja za prve generacije tolmačev

6. Uradna priznanja in zakonodaja

- **2002:** prvič se SZJ omeni kot pravica gluhih v Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika.
- **2021:** vpis SZJ v **ustavo Republike Slovenije (Člen 62.a)** – zgodovinski mejnik, saj država uradno priznava uporabo in razvoj slovenskega znakovnega jezika.
 - Ustavna sprememba daje gluhim osebam pravico do rabe, učenja in razvoja SZJ.

Prelomnice v razvoju slovenskega znakovnega jezika

7. Profesionalizacija tolmačev SZJ

- Združenje je leta 1997 dalo pobudo za uvrstitev poklica tolmač/tolmačica slovenskega znakovnega jezika v sistem poklicnih kvalifikacij
- Uvedba **NPK tolmač za SZJ** kot formalne poklicne kvalifikacije
- **2004 prva izvedba NPK Tolmač SZJ** (podeljenih 25 certifikatov)

8. Digitalizacija in modernizacija SZJ (2010–danes)

- Spletni slovarji, video vsebine, mobilne aplikacije
- SZJ vse bolj vstopa v medije, izobraževanje, kulturo in javno življenje
- Program usposabljanja za pridobitev poklica tolmač/tolmačica SZJ
- Magistrski študijski program **Tolmačenje – smer slovenski znakovni jezik** se je začel izvajati v študijskem letu **2022/2023**

Izzivi in težave pri tolmačenju SZJ

1. Jezikovni izzivi

- **Razlike v jezikovni kompetenci:** širok razpon od odličnega znanja SZJ do minimalne jezikovne pismenosti
- **Dialektne razlike** med regijami
- **Razlika med slovenskimi govorjenimi stavki in vizualno strukturo SZJ** (besedni red, prostor, artikulacija, mimika obraza, klasifikatorji)

2. Kognitivna in fizična obremenitev

- **Dolgotrajna koncentracija** - tolmačenje zahteva stalno pozornost.
- **Fizična utrujenost** rok, ramen in hrbta pri daljšem tolmačenju.
- **Hitro menjavanje možganskih kod** (vizualno → slušno → vizualno), kar povečuje mentalno napornost

3. Kontekstualni in situacijski izzivi

- **Tolmačenje v čustveno zahtevnih kontekstih** (bolnišnice, sodišča, socialne stiske).
- **Strokovni izrazi** (od pravnih izrazov do medicinske terminologije)
- **Slaba vidljivost:** neprimerna razsvetljava, slaba kamera pri online dogodkih.
- **Motnje iz okolice** (šum, več govorcev, hitro menjavanje)

Izzivi in težave pri tolmačenju SZJ

4. Etične dileme in profesionalnost

- **Nevtralnost:** težko ohraniti popolno nepristranskost v občutljivih situacijah
- **Konflikt interesov** (npr. poznavanje osebe, ki jo tolmačiš)
- **Razkritje informacij:** tolmač pogosto ve več, kot lahko pove ali posreduje
- **Meja naročnikov,** ki ne razumejo vloge tolmača (npr. da tolmač ni spremljevalec, socialni delavec, zagovornik ipd.)

5. Organizacijski in sistemski izzivi

- **Pomanjkanje tolmačev SZJ,** kar vodi v preobremenjenost aktivnih tolmačev
- **Pomanjkljiva razporeditev** – neenakomerna dostopnost tolmačev po državi
- **Neenotno razumevanje vloge tolmača** med institucijami

6. Tehnološki izzivi (posebej po 2020)

- **Online tolmačenje:**
 - zamiki v zvoku/sliki,
 - nizka kakovost kamere uporabnikov,
 - slaba internetna povezava.
- **Težja zaznava mimike** prek ekrana.

7. Interakcija med gluhihimi in slišječimi

- **Napačna pričakovanja** slišječih govorcev o tem, kako hitro ali neposredno se SZJ „prevaja“.
- **Dinamika gluhih** (hitro kretanje, „domača“ kretnja, „narečje“).
- **Tolmač kot „most“**, a včasih tudi nenamerno vloga mediatorja.

Oblikovanje banke nalog

- Definicija kompetenc za NPK tolmača SZJ
 - Poznavanje področja zakonodaje in socialnega varstva
 - Ključna dela (tolmači v SZJ in obratno, nastopa pred javnostjo, prepozna potrebe po SZJ, pripravi pripomočke)
 - Tehnike in strategije tolmačenja
- Priprava različnih vsebin avdio posnetkov
 - razumevanje
 - tolmačenje
 - etične dileme
- Videogradiva
 - snemanje primerov v SZJ
- Standardizacija meril ocenjevanja
 - nabor vprašanj, ki se jih lahko postavijo kandidatu za dodatna pojasnila ob video/avdio posnetku
- Sodelovanje gluhih, tolmačev in strokovnjakov pri ustvarjanju NPK

NPK tolmač/tolmačica SZJ

postopek

- Komisija se sestane dva krat
 - 1. pregled zbirne mape
 - 2. neposredno preverjanje

Neposredno preverjanje

Pregled seminarske naloge z zagovorom – socialno varstvo in zakonodaja

Praktični del

- tolmačenje iz govora v SZJ
- Tolmačenje iz SZJ v govor